

ADRIANA POP - MOLDOVAN¹, ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: moarte, priveghi, înmormântare, rituri de trecere.

Înmormântarea în comuna Bălan, județul Sălaj

Rezumat

Moartea curmă firul unei vieți, de aceea creațiile și manifestările erau mai sobre, mai unitare, cu mai evidente supraviețuiri rituale, din fondul cultural originar. În obiceiurile de la înmormântare erau exprimate durerile despărțirii, grijile și temerile pentru cei rămași, dar și pentru cel plecat.

Atitudinea față de moarte s-a diferențiat în cursul mileniilor, nu numai pe neamuri și etnii, ci și în cadrul lor de viață, atunci când în fondul cultural originar erau amalgamate credințe și rituri de trecere specifice popoarelor antice, ale căror tradiții le-au preluat și încadrat în fondul cultural specific etniilor actuale.

---

¹ Director la Școala Gimnazială „Vasile Breban”, sat Crișeni, jud. Sălaj.

Keywords: death, wake, funeral, rites of passage.

The Funeral in Bălan Commune, Sălaj County

Summary

Death cuts the thread of a life, which is why the creations and manifestations were more sober, and more unified, with more obvious ritual survivals from the original cultural background. Funeral customs expressed the sorrow of separation, the concerns and fears of the living, and the emotions connected to the departed soul.

Throughout history, there have been diverse attitudes towards death, not only among different nations and ethnic groups but also within their respective environments. In the past, various ancient cultures had unique beliefs and rites of passage, which have been adopted and incorporated into the cultural heritage of present-day ethnic groups.

Înmormântarea în comuna Bălan, județul Sălaj

Cu bătrânețea se încheie al patrulea ciclu al vieții. De aceea manifestările tradiționale se deosebeau de cele din ciclurile anterioare, din zorii vieții, a copilăriei zburdalnice și lipsite de griji, din primăvara tinereții, când creșteau și înfloreau pomii, și al maturității, când căsătoriți trăiau, munceau și procreau. Moartea curmă firul unei vieți, de aceea creațiile și manifestările erau mai sobre, mai unitare, cu mai evidente supraviețuiri rituale, din fondul cultural original. În obiceiurile de la înmormântare erau exprimate durerile despărțirii, grijile și temerile pentru cei rămași, dar și pentru cel plecat. Acesta era îndrumat pentru călătoria spre lumea cealaltă, în care sălășluiau moșii și strămoșii, ale căror pomelnice jalonau ciclul anului. Mai dureroase erau despărțirile când moartea curma firul vieții tinerilor și părinților. Bătrânii așteptau cu resemnare moartea, spunând că e sortită tuturor. Cei chinuți de boli incurabile și neputincioși se rugau să vină „moartea” să-i „surprindă” de pe fața pământului ca să nu mai constituie o povară pentru membrii gospodăriei. Dureroasă, dar și refulată, era despărțirea de tineret și a părinților de copii.

Încetarea funcțiilor vitale era evidentă, dar în credințe și obiceiuri cele două componente, trupul și sufletul, se despărțeau numai la înmormântare. De aceea, atât privegherea morților, cât și îndeplinirea rânduielilor tradiționale, în cele 3 zile după deces, trebuiau respectate cu sfințenie, deoarece se credea că nerespectarea lor ar putea atrage nenorociri asupra gospodăriei și membrilor ei. În timpul zilei, când membrii gospodăriei erau angajați în pregătirile migăloase pentru înmormântare, prin casă se succedau neamuri, vecini, prieteni. Mai dificilă era privegherea morților în timpul nopții, deoarece membrii familiei erau obosiți de treburi, alergături, de aceea se strângeau la casa mortului pentru priveghere neamuri, vecini și alți săteni, obicei vechi și larg răspândit pretutindeni.

În cele 3 zile, în care mortul rămânea între cei vii, pregătirile pentru desfășurarea ceremonialului erau dublate de cele pentru plecarea lui pe lumea cealaltă, de apărarea lui de supranaturalul malefic, în care supraviețuiau, ca și în alte momente importante din ciclul vieții, numeroase practici din fondul cultural original. Acestea începeau când intra în agonie și se încheiau atunci când se puneau semnele pe mormânt.

Morții erau privegheați în timpul nopții cu mai multă teamă, deoarece se credea că în întinericul ei, până la cântatul cocoșilor, se pornea prin lume supranaturalul malefic și apărea sub diferite înfățișări. Mortul scăpat de sub priveghere se credea că ajunge în slujba necuratului și se răzbuună pe urmași.

Erau larg răspândite credința și teama că mortul pe sub care ori peste care trece un câine, o pisică, găină ori altă vietate se face strigoi mort, care se credea că periclita în primul rând viața celor din casă și chiar a neamurilor, spre deosebire de strigoii vii, urșiți la naștere, care periclita bunurile materiale ale tuturor gospodăriilor, furând mana câmpului, laptele animalelor. Dacă se întâmpla să treacă peste mort unul din animalele amintite se credea că doar dacă i se tăia coada ori îl omorau și-l îngropau odată cu el, mortul nu se mai făcea strigoi. Atunci când nu era supravegheat îndeaproape, iar după înmormântarea lui se

îmbolnăveau și mureau curând și alți membri ai familiei, decesele succesive, cauzate de boli infecțioase, erau atribuite mortului prefăcut strigoi. Se credea că aceștia ieșeau noaptea din morminte, se duceau și chinuiau pe cei rămași acasă, îi chinuiau în somn, îi sufocau, „le trăgeau sufletul pe fereastră”, până-i isprăvea pe toți și atunci se duceau la alte case, ale neamurilor, până la al 9-lea neam, după cum se menționează la numeroasele date referitoare la strigoi vii, consemnate în răspunsurile la chestionarele lui Hașdeu. La miezul nopții, când cântau cocoșii, se întorceau în morminte.”²

Atitudinea față de moarte s-a diferențiat în cursul mileniilor, nu numai pe neamuri și etnii, ci și în cadrul lor de viață, atunci când în fondul cultural original erau amalgamate credințe și rituri de trecere specifice popoarelor antice, ale căror tradiții le-au preluat și încadrat în fondul cultural specific etniilor actuale. De aceea și în obiceiurile de la înmormântare supraviețuiesc sporadic și manifestări de tradiție străbună, între care se impun jocurile de priveghi.

Jocurile de priveghi ne duc cu gândul la tradițiile tracilor, care erau cam aceleași, după cum a arătat I. H. Crișan. Unii îi plângeau pe nou-născuți pentru nenorocirile pe care urmau să le îndure în viață. Alții îngropau morții glumind și bucurându-se că scăpau de greutatea traiului. În unele ținuturi îi îngropau, în altele îi incinerau. Cele 2 rituri de înmormântare sunt atestate de descoperirile arheologice nu numai în timpul ocupației romane în Dacia, ci și după reunificarea dacilor, după retragerea stăpânirii romane din Dacia Traiană, în perioada migrațiilor.³

În cele 3 zile de pregătire a ceremonialului, mortul era nu numai o prezență materială, ci și spirituală. De aceea, în credințele și obiceiurile de tradiție străveche erau exprimate

Durere; foto: Eugen MORITZ

² Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului*, Editura Univers, București, pp. 257-269.

³ I.H.Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*, Editura Academiei, București, 1986, pg. 102.

atât regretele pentru plecarea lui din rândul celor vii, cât și perspectivele lumii în care se ducea. Din timpuri străvechi, pretutindeni, regretele pentru morți au fost exprimate prin plânsete și bocete la capul mortului. Cu timpul s-a ajuns la formulări versificate, adresate celui răposat (părinte, copil, rudă, vecin). Într-un stadiu mai avansat de dezvoltare a vieții spirituale și a credințelor religioase, creațiile și manifestările au sporit și s-au diversificat, întregindu-se fondul tradițional, fără să se denatureze semnificațiile inițiale, într-o primă etapă, ca apoi să supraviețuiască în ceremonial estompate sau lipsite de sens, păstrate pentru că așa au fost moștenite din moși, strămoși.

În obiceiurile de priveghi, privite în această perspectivă, par a supraviețui credințe și practici din riturile străvechi de înmormântare și atitudinea față de moarte. În atitudinea față de ea, determinante au fost credințele religioase, despre lumea în care se spunea că se duce mortul: mai bună, mai îmbelșugată, lipsită de griji, ori mai rea, întunecată, împovărată, chinuitoare.

Dar și în lumea pământeană unele ținuturi erau mai darnice, mai fertile, traiul era mai îmbelșugat, pe când altele erau sărace, cu soluri slab productive și asigurarea celor necesare traiului impunea eforturi mari.

În satul tradițional, moartea era înțeleasă ca o despărțire de lumea aceasta și o descindere în cea de dincolo. Dar cele 2 lumi „comunică” cu ajutorul miturilor, mortul „vede” și „aude” tot ce se întâmplă în urma sa. De aceea, riturile și ceremonialurile funebre se desfășoară sub semnul dialogului.

Prevestirea morții era posibilă prin decodarea unor semne sau întâmplări apărute în lumea înconjurătoare sau pe trupul omenesc: zbaterea ochiului și alte spasme musculare, „crăparea butoiului cu vin”⁴, „răsturnarea lemnelor”⁵, „cântatul cocoșului în asfințit”⁶, „cântecul cucușului”⁷, „căderea și spargerea unei vitrine din senin”⁸ etc.

Muribundul putea să aibă parte de o moarte ușoară, atunci când murea împăcat cu sine și cu lumea din jur sau să tragă din greu „să cunoască și să nu poată muri”⁹. Se credea că durerile morții pot fi atenuate dacă bolnavul se împăca cu eventualii dușmani pe care i-a avut în viață, oameni care i-au făcut vreun rău ori vreo nedreptate, ori cărora el le-a făcut vreun rău. Aceștia erau chemați la căpătâiul suferindului „pântru a încheia socotelile ce le-o avut cu ii”¹⁰.

Se spune că aceia care lăsau în urmă socotelile neîncheiate, ori copii mulți și neajutorați „nerânduți încă pe la casele lor și o muiere betegoasă și ie”¹¹, aceia „mureu greu, mereu neîmpăcați pă lumea cealaltă.”¹²

⁴ Inf. VI, 2003, Bălan.

⁵ Inf. II, 2002, Chechiș.

⁶ Inf. II, 2002, Chechiș.

⁷ Inf. III, 2000, Bălan.

⁸ Inf. IV, 2003, Gălpâia.

⁹ Inf. I, 2003, Gălgău.

¹⁰ Inf. I, 2003, Gălgău.

¹¹ Inf. IV, 2003, Gălpâia.

Din clipa decesului, rudele mortului intrau într-o perioadă de doliu, cu atât mai severă cu cât gradul de rudenie era mai apropiat. În vechime, bărbații umblau descoperiți, iar femeile își despleteau părul. Acum, în semn de durere și de doliu, fetele poartă haine negre și batic negru timp de 1 an de zile după părinții lor, iar bărbații își lasă barbă până la pomana de 6 săptămâni/6 luni.

Înainte de a-și da ultima suflare, muribunzilor le vine preotul să-i spovedească, pentru a merge „curați” în lumea de dincolo. Preotul îi spovedește și-i împărtășește, le citește rugăciuni și le face „dezlegare”, prin asta ajutându-i să pășească spre „căile necunoscute”.

Spălătul și pregătirea mortului o face o persoană „specializată” din cadrul neamurilor, pentru „oameni” un bărbat, iar pentru „muieri” o femeie dintre rudele apropiate.

Spălarea mortului reprezintă un rit de inițiere a defunctului pentru lumea de dincolo, cea a strămoșilor. Acesta trebuie să meargă „curat și înștimbat să dea seamă penru câte-a făcut în lumea asta”¹³. Apa este și un simbol al dezintegrării, cufundarea în apă reprezintă o întoarcere la origini, element fundamental prin care se repetă actul originar al creației. Inițierea reprezintă renașterea spirituală la o nouă condiție.

Moartea reprezintă și ea o criză care trebuie depășită cu ajutorul riturilor. Rezolvarea crizei e regăsirea în centru, la origini, iar apoi „renașterea” la o nouă condiție, într-o nouă lume necunoscută, în care va intra defunctul, după parcurgerea riturilor.

După spălarea ritualică, mortul se îmbracă cu hainele cele mai bune, se piaptână și se așază în sicriu. Sicriul, „sălaș al sufletului” este îmbrăcat în „foitor alb”, cu cipcă, pe care se așază trupul neînsuflețit.

Apa cu care a fost spălat defunctul trebuie aruncată „acolo unde nu poate călca nimeni”, pentru că persoana care pune piciorul într-un astfel de loc „amorțește ca mortul”¹⁴. La fel și pieptenele cu care a fost pieptănat, trebuie îngropat în pământ, deoarece nu e bine să se mai folosească.

Se obișnuiește să se așeze sicriul pe trei scaune în „fundu căsii”¹⁵, cifra 3 fiind de altfel investită cu valoare ritualică, înseamnă desăvârșirea manifestării și asigură succesul întreprinderii, constituind un tot unitar.

La capătul mortului se aprinde o lumânare care trebuie să rămână aprinsă până-n momentul când mortul este „băgat în pământ”. Lumânarea este simbolul luminii și-al jertfei, al purificării prin ardere, simbol al salvării și al elevației spirituale. Atunci când lumânarea este „cât defunctul”, numită „toiag” sau „statul”, e simbol al reazemului, semnifică speranța atingerii scopului, căci preia funcția cârjei, care ajută la înaintare. Lumânarea arde în toate cele 3 zile cât stă defunctul în casă, luminând drumul inițiat pe care trebuie să îl parcurgă acesta. Mitul fundamental al înmormântării este cel al marelui drum, Mitul mării treceri.

Drumul apare ca o metaforă totală a inițierii individului, în tainele celui mai mare mister – moartea.

---

¹² Inf. IV, 2003, Gălpâia.

¹³ Inf. I, 2003, Gălgău.

¹⁴ Inf. III, 2000, Bălan.

¹⁵ Inf. II, 2002, Chechiș.

Familia stă la capul defunctului și-l bocește. În timpul bocirii, intensitatea și dramatismul trăirii variază în funcție de apropierea „prin sânge” sau sufletească față de cel pierdut. Mama, soția sau fiica „să cântă cel mai tare”. Deși respectă interdicții magice, bocetul în sine nu este un act magic. El constituie, în primul rând, o modalitate de potolire a durerii, și în al doilea, un dialog cu cel care pleacă și, implicit, cu neamurile aflate sub pământ. Comunicarea între cei vii și cei morți apare limpede în procesul ritual al bocirii. Bocitoarea „cântându-se” transmite mesaje precise, atât asistenței, cât și neamurilor plecate în cealaltă lume. Ea le atrage atenția tuturor că le vine rândul să plece dincolo și le transmite celor din neam anumite dorințe din partea urmașilor.

În zilele noastre, în comuna Bălan se obișnuiește să se facă „verș” pentru fiecare suflet ce pășește în lumea de dincolo. Verșurile sunt făcute de oamenii bisericii, în special de diac, care introduce aspecte din viața celui mort și-a familiei, pe care le cântă în timpul

Suferință; foto: Eugen MORITZ

ceremonialului funerar. În aceste verșuri sunt introduse și iertăciuni transmise familiei. Diacul preia funcția pe care-au avut-o bocitoarele, de intermediar între defunct și cei rămași.

În vechime, în ceremonialul funerar apărea și cântecul zorilor care era „interpretat, la unison sau antifonic, în zorii zilelor, când mortul se află în casă, de către un grup de femei așezate mai ales în colțul casei, cu fața spre răsărit, uneori pe o ridicătură de perne sau pe o căpiță de paie, dar și la fereastra camerei unde se afla mortul. În unele localități, o parte a cântecului se executa în casă, cu fața spre mort”.¹⁶

Creațiile și manifestările mai semnificative sunt cântece rituale în care sunt rugate zorile să nu se pripească pentru a se putea termina pregătirile pentru drumul lung pe care va trebui să-l străbată mortul spre lumea cealaltă, în care i se dădeau sfaturi cum să depășească obstacolele care-i stau în cale și ca să se poată anunța plecarea lui neamurilor ori colectivității.

În „Cântecul zorilor” defunctul apărea în ipostaza pribeagului, rătăcind o lungă perioadă între pământ și cer, lumea cu dor și lumea fără dor. Se credea că sufletul defunctului nu se integrează „în lumea de dincolo” numai după 12 zile după ce „și-a dat

---

¹⁶ N. Both, *Contribuții la cântecul zorilor*, în *Ametec*, pe anii 1962-1964, p. 464.

sufletul, timp în care acesta străbătea locurile cunoscute și prin care a umblat în timpul vieții și pe la toți cunoscuții. În acest timp, în fiecare seară, familia trebuia să-i pregătească „hrana ritualică”. Se punea timp de 12 zile o farfurie cu făină și-un pahar cu apă la geam pentru sufletul care colinda încă lumea. După cele 12 zile, sufletul se integra în lumea strămoșilor, cu condiția ca riturile să fi fost îndeplinite corect, conform obiceiurilor.

Ceremonialul funerar prezintă un plan real ce cuprinde varianta de iertăciuni și despărțirea de familie, și unul mitic presărat cu imagini simbolice în intenția de a crea Lumea de Dincolo.

Drumul călătoriei apare ca un simbol al căutării, căutarea dublată de inițiere. În scopul acestei inițieri, se obișnuia să i se pună defunctului în sicriu diverse obiecte sau lucruri care i-au fost dragi în timpul vieții.

I se punea și o bucată de pâine, ca hrană ritualică, și bani, cu care să-și plătească vămile prin care va trece.

Călătoria reprezenta mersul spre centru, simbol al dezvoltării spirituale. Atingerea stării supraumane se realiza doar dacă se reușea trecerea unor poduri sau punți, Podul simboliza trecerea de pe un mal pe celălalt sau trecerea de la pământ la cer, de la starea omenească la cea supraomenească, de la contingență la nemurire¹⁷. Podul apare ca ajutor, dar și ca obstacol în calea drumetului. E o metaforă a treptei inițiatice. Trecerea peste pod presupune plata vămilor văzduhului. Vama se plătește cu ajutorul banilor, colacilor și lumânării.

Sufletul trebuie să parcurgă un drum lung, cu multe obstacole, care cuprinde 2 etape distincte: etapa înmormântării și drumul parcurs în cele 6 săptămâni de după înmormântare.

Etapă I a înmormântării presupune drumul parcurs în 9 zile după înmormântare (cifra 9 are valoare rituală, simbolizează încununarea eforturilor, desăvârșirea unei creații). În aceste zile sufletul rătăcește pe toate drumurile și pe la toate casele pe care le-a cunoscut în timpul vieții, apoi vine seara acasă să se odihnească. În timpul celor 9 zile la fereastră se pune hrana ritualică a sufletului defunctului.

Drumul parcurs în cele 6 săptămâni de după înmormântare, oscilează în funcție de modul de viață dus de defunct. Necunoașterea semnelor ce-i apar în drum duce la rătăcirea sufletului, apoi revenirea lui. Depășirea tuturor pragurilor duce la separarea definitivă de lumea celor vii. După cele 6 săptămâni, sufletul trebuie acceptat ca făcând parte din lumea celor morți (prin pomenirea la 40 de zile și la 1 an), apoi o perioadă situată între 1 an și 7 ani se realizează agregarea la noua stare, devenirea sa ca moș/strămoș.

Zorii erau o formă de comunicare directă între lumea celor vii și lumea celor morți, printr-un discurs mitic.

Când se afla mortul în casă, se obișnuia să se acopere oglinzile din casă cu un cearșaf alb, pentru a nu se reflecta imaginea sufletului în oglindă.

La înmormântare participă întreaga comunitate a satului, în semn de rămas bun și spre a-l conduce pe ultimul drum. Alte manifestări cu caracter ceremonial-colectiv erau

---

¹⁷ Alain Gheerbrant, Jean Chevalier, *Dicționar de simboluri*, vol. I-III, Editura Artemis, 1994-1995, p. 118.

evitate în lumea satului atunci când exista mort.

Scoaterea sicriului în curte era făcută de rude apropiate, bărbați. Ușa camerei se închidea cu repeziciune în urma mortului, iar unul dintre bărbați spargea o „farfurie”, simbolizând faptul că mortul „nu mai are ce căuta în acel loc”¹⁸. Sicriul se așază după scoaterea din casă în curte sau în șură, cu picioarele înainte, în așa fel ca drumul să-i fie doar înainte și niciodată cu întoarcere.

Ceremonialul înmormântării trebuia să se desfășoare, cu îndeplinirea tuturor riturilor prescrise de tradiție. Dacă într-un loc se greșea, integrarea mortului în lumea de dincolo se făcea cu dificultate. El încerca să se întoarcă printre cei vii, pentru a-și primi drepturile ce i se cuveneau după datină.

Preotul oficiază ceremonia religioasă timp în care rudele-l bocesc, iar în final acesta ia iertăciunile de la copiii ori părinți, familie, frați, surori, rude, vecini, prieteni. Preotul are rol aici de intermediar între defunct și cei rămași. Diacul face verșuri celor plecați pe care le cântă oamenii bisericii.

Cimitirul crucilor; foto: Călin ANDRA

Verșul lui Pop Ionaș Dănilă

De tri zile ne-ncetat
S-aud clopotele-n sat
Dau de știre-adevărat
Că cineva a plecat.

A plecat din astă lume
Că puterea i-o slăbit
Inima l-o părăsit
Și s-apropie de mormânt.

---

¹⁸ Alain Gheerbrant, Jean Chevalier, *Dicționar de simboluri*, vol. I-III, Editura Artemis, 1994-1995, p. 106.

Ceasul ducerii din lume
Astăzi a sosit la mine
Dup-o suferință grea
S-a sfârșit și viața mea.

Ora morții mi-a bătut
Toate câte le-am avut
Sunt silit a le lăsa
De lume-a mă depărta.

Asta-i soarta omului
Pe fața pământului
Să moară, ca să învie
Cum Sfânta Scriptură scrie.

Că Scriptura ne învață
Ce să lucrăm în viață
Fapta rea să o lăsăm
Și ce-i bine să urmăm.

Că nu știm când ora bate
Din lume ea ne și scoate
Când cugeți c-ai mai trăi
Moartea zice: Ia-s aci!

Să luăm cu toți aminte
De-a profetului cuvinte
Să fim gata cât de bine
Că nu știm ceasul când vine.

Dragă soție eu plec
La părintele ceresc
Plecarea mea-i pe vecie
Tu rămâi fără de mine.

O, cu drag nu te-aș lăsa
Mi se rupe inima
D-ai văzut în ce durere
S-au sfârșit zilele mele.

Veniți pruncii mei cei dragi

Amândoi lângă sălaș
Și cu soțiile voastre
Care mi-au dat atâta cinste.

Că tătucul vostru dulce
Astăzi de la voi să duce
Și-napoi nu s-a întoarce
Că el pleacă pă vecie.

Înainte de-a pleca
Eu pe toți v-aș mai ruga
Să veniți la casa noastră
Să-ngrijiți de mama voastră.

Verș pentru Rodina Cornelica

Ceasul ducerii din lume
Astăzi a sosit la mine
A venit pe-neșteptate
Când nu m-am gândit la moarte.

Să fim dar în pregătire
Moartea vine fără știre
Nu cumva s-avem rușine
Ca și fetele nebune.

Care la mire-au venit
Și repede-au adormit.
Să urmăm celor deștepte
Care-au știut să-l aștepte.

O, cât plâng și m-amărăsc
Acuma când din lume ies
Văzând că toate în lume
Sunt amar și-amărăciune.

Șase prunci în doliu să îmbracă
Dup-a lor măicuță dragă
Plâng cu lacrimi și jelesc
Că de ea să despărțesc.

Dragi copii, vă mulțămăsc
Acum când din lume ies
Că m-ați adus în satul nost
Să fiu lângă tatăl vost.

Verșul lui Fazecaș Ludovica

Frumos e omul bătrân
Plin de fapte de creștin
E frumos și laudat
Vrednic este de urmat.

Bătrânețele cinstite
Tuturor le sunt iubite
Deci cu toți datori suntem
Pe bătrâni să-i onorăm.

Grea-i viața pă pământ
La omul îmbătrânit
Că el umblă tremurând
Și cu ochii lăcrămând.

Bătrânul să năcăjește
Și suspină s-amărăște
Că puterea i-a slăbit
S-apropie de mormânt.

Deci, aduceți-vă aminte
Tinerilor, fiți cu minte
Că a bătrâneților nevoi
Vă așteaptă și pe voi.

Astăzi se duce de-acasă
O femeie credincioasă
Ludovica noastă-aleasă
Blândă, bună și miloasă.

Ea cinstea duminica
Și păzea biserica
Se ruga mereu, mereu
La Prebunul Dumnezeu.

Vino, ginere și fată
Că azi eu mă duc de-acasă
Și vă mulțumesc frumos
De-ngrijirea care-a fost.

Demult văduvă am rămas
Am avut destul năcaz
C-au fost greutăți în lume
Și n-am avut cui le spune.

Dragă soră, Aurelie,
Eu mă duc în veșnicie
Și de ți-am greșit vreodată
Soră dragă, tu mă iartă.

Sărut mâna la preoți
Vă zic rămas bun la toți
De acum până-n vecie
Iertat sufletul să-mi fie.

După ce se încheie ceremonia religioasă, sicriul este dus de 4 bărbați apropiați mortului și așezat în car după care cortegiul însoțește mortul la groapă. În fruntea cortegiului stă preotul împreună cu oamenii bisericii și membrii familiei, urmați de rude.

În semn de omagiu, se aduc mortului coroane împletite din flori de câmp, paie sau din plastic. Coroana simbolizează aici sufletul morților.

În drumul spre cimitir, preotul face între 7 și 12 opriri, în care se citește Evanghelia, cu „scenete” din viața Mântuitorului.

Cei care duc coroane, prapori sau obiecte de cult au prinse în piept, inclusiv preotul, ștergare. Acestea simbolizează daruri de sufletul celui mort.

Cele 12 opriri descind din mitul creștin și sunt forme ritualice ale celor 24 de opriri care s-au simplificat la 12 sau 17.

Ajunși la groapă, preotul săvârșește rugăciunile de sfârșit, specifice ceremonialului și mortul este coborât cu sicriul în groapă, spre disperarea și durerea familiei care-și iau un ultim rămas de la cel pe care n-au să-l mai vadă niciodată-n această lume. După ce sicriul este coborât, preotul stropește cu apă sfințită groapa și sicriul, în semn de purificare și sfințire a locului care va deveni sălaș pentru trupul „adormit”.

Fiecare din cei prezenți își iau un ultim rămas bun, prin aruncarea unui pumn de pământ în groapă și rostirea formulei „Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească acolo unde dreptii se odihnesc!”.

Se face apoi masă după mort, unde e invitat preotul cu oamenii Bisericii (fătul și diacul), rudele apropiate, vecinii și prietenii. Preotul face sfeștanie în casă, și înseamnă cu

o lumânare aprinsă o cruce pe perete. Este un ritual de purificare a locului în care a sălășluit timp de 3 zile defunctul.

Crucea simbolizează arborele cosmic, e un fel de axis mundi ce face legătura între cer și pământ, între defunct și divinitate. De aceea ea se pune la capul mortului, și pe ea se înseamnă numele celui care zace acolo-n pământ.

La casa mortului se face masă două zile la rând în Bălan și-n Gâlgău, iar în Chechiș și Chendrea, doar în ziua înmormântării. La masă se fac rugăciuni pentru sufletul mortului, cu scopul de a-i facilita acestuia integrarea în Lumea de Dincolo.

În comuna Bălan se obișnuiește să se facă pomeni la 6 săptămâni, la 6 luni, la 1 an și la 7 ani.

Eternitate; foto: Gheorghe PETRILA

Bibliografie:

Mușlea, Ion, Bârlea, Ovidiu, *Tipologia folclorului*, Editura Univers, București, 1979.

Crișan, I.H., *Spiritualitatea geto-dacilor*, Editura Academiei, București, 1986.

Both, N., *Contribuții la cântecul zorilor*, în *Ametec*, pe anii 1962-1964.

Gheerbrant, Alain, Chevalier, Jean, *Dicționar de simboluri*, vol. I-III, Editura Artemis, 1994-1995.

Performerii

Pop Marie (Maria li Bujulău), n. 1913, Sălaj.

Poietar Gheorghe (Gheorghica Lupului), n. 1913, Chechiș, Sălaj.

Trifan Veronica (Vironica li' Oăn di pă ulicioară), n. 1936, Bălan, Sălaj.

Gog Viorel (Viorel a lu' Gagarin), n. 1938, Gălpâia, Sălaj.

Porfire Vasile (Vasăle a lu' Sașca), n. 1926, Chendrea, Sălaj.

Trifan Andrei (Andrieu Popii), n. 1984, Bălan, Sălaj.